

EEN RUMSTENAAR AAN HET HOF VAN DE QUEEN

Hoe de stadspijper Gommaer Van Oisterwijck, geboren Rumstenaar, later inwoner en poorter van Antwerpen, in Engeland verzeild raakte, vertelt ons Mevrouw Godelieve Spiessens in Noordgouw, het vroegere cultureel tijdschrift van de provincie Antwerpen, jaarg. XVIII, 1978, blz. 213 - 221; een stevig gedocumenteerde studie, geïllustreerd, onder de titel *Gommaer Van Oisterwijck, van Antwerps stadsspeelman tot Engels hofmuzikant*. Onze medewerker Leo Vermeulen signaleerde het artikel bij gelegenheid van onze tweemaandelijks studievergadering. Gommaer Petruszoon Van Oisterwijck - zijn naam vertoont een veelheid van schrijfwijzen - moet rond 1531 te Rumst geboren zijn. Zijn vader heette Petrus, de naam van zijn moeder blijft ons onbekend. Op 9 januari 1545 verwerft hij, volgens de poorterslijst van 1544 - 1548 het Antwerps poorterschap. Toen Filips II van Spanje in 1556 Antwerpen bezocht bij gelegenheid van het kapittel van de Orde van het Gulden Vlies, was Gommaer als speelman van dienst op de triomfboog van de Genuëse natie. Door het ontsteken van vuurwerk ontplofte de boog, juist op het ogenblik dat de koning voorbijkwam ²². In de Informatiën en examinatiën van de Hoger Vierschaar lezen we: *20 januari 1555 ... Jehan Hobreau, woonende in de Hoochstetterstrate, out omtrent XLV jaeren, ende Gommaer van Oisterwijck, woonende op Ste-Katelijneveste, out XXV jaeren, beyde speellieden deser stadt, seggen ende verclaeren bij haeren eede dat zij in saterdage lestleden, wesende opte stallagie van de Genevoisen ten tyde de vuerclooten ontsteken werden, hebben gesien dat Henrick de Prince ten selventyde boven bij henlieden was. Maer voir die vierden en weten nyet te seggen, uuyt dien zij onledich wesende met spelen, den egheen achte en namen. Seggende voirts dat metten iersten cloot zij declaranten gequetst wesende, te neder vielen ter aerden. Hebbende een van hunne medegesellen gequetst geweest met eenen stucke deur zijn cake. Ende metten afgaen van den tweeden, desselfs Prinssens soen, out soe hen docht van thien jaeren, het achterste van den hoofde ende metten selven slach noch eenen van hennen metgesellen, genaempt Julio, te neder geslagen ende opten staende voet doot geslagen.*

Of onze Gommaer toen reeds formeel behoorde tot de stadsmuzikanten blijft in het midden, maar in 1566 was dit wel degelijk het geval.

Op 22 december 1563 kocht Van Oisterwijck het huis Europa op de Sint-Katelijnevest, tussen de huizen Asia en Africa. De koop kostte hem 24 carolusgulden conatant en een ontleende som van 140 gulden, regelmatig af te lossen. Pas vooraan in de dertig was Gommaer geen onbemiddeld man. Op 4 januari 1567 verkocht hij trouwens een jaarrente van 37. 10 carolusgulden aan zijn neef en nichten, Peter, Susanne en Johanne, kinderen van wijlen Jan Van Oisterwijck, gehuwd met Barbele Schoeseters. Jan zal wel de broer geweest zijn van Gommaer. In 1567 nam Gommaer deel aan de Calvinistische bezetting van de Meirbrug.

Op 18 mei 1568, het jaar van het groot chastoy (de kastijding), werd hij, samen met zijn vrouw, Trijnken Vanden Steene door de Raad van Beroerten gevonnist. *"d'avoir aydé à quérir hors de*

²² Wijlen stadsarchivaris Floris Prims vermeldt het bezoek van Filips en tevens het ongeluk in zijn bekende *Geschiedenis van Antwerpen*.

l'Eechoff l'artillerie dela ville et la mené en la Meere à la favuer dez Calvinistes y assemblez. Aussy d'estre allé armé au batteau audict Austruweel quérir les sectaires y bleschez et hanté les presches Calvinisticques avercq sadicte femme ...".

Hij heeft meegeholpen de stukken van de stadsartillerie naar de Meirbrug te brengen waar de Calvinisten zich verschanst hadden. Gewapend was hij ook per boot naar Austruweel gevaren om de kwetste Calvinisten te gaan ophalen (na hun nederlaag bij de slag van Austruweel op 13 maart 1567). Tevens had hij met zijn vrouw hare preken bijgewoond.

Van Oisterwijck wachtte zijn aanhouding niet af - verbeurdverklaring van zijn goederen en verbanning stonden hem te wachten - en hij vertrok ijlings naar Engeland, als zovele anderen. Op 8 oktober 1567 staat hij reeds vermeld als musicien van de markies van Northampton. Op die dag verscheen zijn vrouw voor de Antwerpse magistraat. Zij wou niet ingaan tegen het placcaet dat emigratie verbood zonder consent van de officier.

Een Londense vreemdelingenlijst van 1568 vermeldt Gomer Mosterwike (sic), "musician", a Doucheman borne - speelman, geboren Duitser (d.w.z. Nederlander of Vlaming) - met zijn vrouw en kind (een ander kind moet onderwijl gestorven zijn) ten huize van Jacobe Mathewe, een Nederlands schilder, poorter van Londen.

In een vreemdelingenlijst van mei 1571 vinden we het gezin Van Oisterwijck geregistreerd: *"Porsoken Warde ... Gomer Van Oysterweck, and Heltrott his wif, borne in Andwerp; he is one of the Quenes Majestic musicians, and no fre denizen (geen vrijburger van Londen); he hath a daughter named Hedrick and a maide named Marie, and haith byne in England thes IIII yeres ... Duch, 4"*. In een lijst van vijf maand later is er spraak van John Gomer en zijn gezin, uitgeweken om godsdienstredenen, "came for religion". Ze woonden in de parochie van St-Bultolph, onder het wachtgebied van Porsoke (Londen). Zoals blijkt uit het hofarchief was Gommaar op 20 maart 1570 voor de duur van zijn leven benoemd tot fluitist aan het hof, ter vervanging van een zekere Ranoldo Paradizo. Hij verdiende 16 pence per dag, 16. 26 pond per jaar, livrei inbegrepen, de helft meer dan wat hij in Antwerpen zou ontvangen hebben. Een hofmuzikant stond vanzelfsprekend hoger aangeschreven dan een stadspijper. De gunstige koers van het Engels pond speelde ook een rol. Bij Gommaars dood op 26 juli 1592 werd het loon voor de laatste 9 maanden en 32 dagen stipt uitbetaald.

Mevrouw Spiessens vermeldt nog dat Van Oisterwijcks zuster gehuwd was met de kok van de abdij van Hemiksem.

Het in beslag genomen huis Europa van Gommaar werd in 1583 opgekocht door de kamer van geestelijke goederen, in de tachtiger jaren ingesteld door het stadsbestuur van Antwerpen, dat toen uit hervormingsgezinden bestond. 561 carolusgulden werden uitgekeerd aan Eewout Vanden Steene, waarschijnlijk de broer van Anna, de vrouw van Gommaar.

In 1584 was het huis Europa opnieuw in handen van Gommaar, maar het heette toen De Trompette.

Mevrouw Spiessens eindigt haar tekst met de te rechte beschouwing: *"Indien onze speelman zich niet ontpopt had tot een calvinistisch oproepkraaier, had hij het wellicht nooit verder geschopt dan Antwerps stadspijper. De noodgedwongen vlucht naar het buitenland werd*

voor hem echter een opgang naar de hoogste top die een muzikant in dienstverband kon bereiken, nl. de benoeming aan het hof van één van de schitterendste Europese vorstenhuizen van de XVIde eeuw" ²³.

Karel Swenden

ANTWERPSE POORTERSBOEKEN 1533 - 1608

Volgende personen, afkomstig uit Rumst, zijn terug te vinden in de Antwerpse poortersboeken tussen 1533 en 1608 op het Stadsarchief te Antwerpen. Hierna volgen respectievelijk de inschrijvingsdatum in het poortersboek, de naam, de voornaam van de vader en het beroep van de nieuw ingeschreven Antwerpse poorter.

09.07.1535	Jan Eggerickx	fs. Jan	houtbreker
04.08.1536	Adriaen Sarens	fs. Willem in den ouden cost	
25.07.1539	Jan Boechman	fs. Jan	timmerman
11.05.1540	Adriaen Anthonis	fs. Jan	schipper
14.01.1541	Geert Vertommen	fs. Hendrik	speelman
02.09.1541	Jan Fierens	fs. Gielis	arbeider
09.01.1545	Gommaer van Oisterwijck	fs. Peter	speelman
19.01.1547	Geert van Dycke	fs. Hendrik	schipper
12.10.1548	Michiel van den Perre	fs. Gabriel	kuiper
29.03.1549	Jan van Langendonck	fs. Jan	visser
08.11.1549	Aert van Haecht	fs. Jacob	brouwer
20.12.1549	Aert Verhoeven	fs. Gillis	schipper
02.05.1550	Jan Vrancx	fs. Thomas	tingieter
13.01.1553	Gillis Meijngaerts	fs. Joost	visser
11.05.1554	François de Houwere	fs. Jan	visser
19.04.1555	Cornelis Janssens		schipper
21.02.1556	Antonis van Hamme	fs. Kersten	schipper
02.09.1558	Frans van Oisterwijck	fs. Peter	goudslager
23.12.1558	Jan van Hevere	fs. Jan	vleeshouwer

Leo Vermeulen

²³ In de driedelige uitgave van de Schepengriffie van Rumst (Chr. Verstrepen, de Root, Reet, 1990) vinden we de naam Van Oostenrijk (verschrijving van Oisterwijck; de familienaam is waarschijnlijk ontleend aan het Noord-Brabantse dorp) terug, maar een verband met onze Gommaer Van Oisterwijck zit er niet in. Verstrepen resumeert nochtans honderden schepenakten uit de XVI de eeuw.

De oude parochieregisters van Rumst Sint-Pieter, uitgegeven door Edward Van Reeth, gaan slechts terug tot ongeveer 1600.